

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO

Bryssel 15.12.2006
KOM(2006) 806 lopullinen

KOMISSION TIEDONANTO NEUVOSTOLLE JA EUROOPAN PARLAMENTILLE

**Komission kaksivuotiskertomus
perinteisille AKT-banaanien toimittajavaltioille tarkoitetusta erityisestä tukikehyksestä**

KOMISSION TIEDONANTO NEUVOSTOLLE JA EUROOPAN PARLAMENTILLE

Komission kaksivuotiskertomus perinteisille AKT-banaanien toimittajavaltioille tarkoitetusta erityisestä tukikehyksestä

1. JOHDANTO

Banaanien tuontia Euroopan yhteisöön on perinteisesti säännelty kiintiöjärjestelmällä, jossa Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren maiden (AKT-maiden) banaaneille on myönnetty merkittävä etuuskohtelu. Asiasta kiisteltiin useaan otteeseen 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa. Kiintiöjärjestelmään tehtiinkin ensin vuosina 1998 ja 2001 muutoksia, ja se korvattiin lopulta pelkästään tulliin perustuvalla järjestelmällä, joka tuli voimaan 1. tammikuuta 2006.

Erityinen tukikehys otettiin käyttöön vuonna 1999 tarkoitukseen luodulla budjettikohdalla. Sen tarkoitus oli helpottaa kahdentoista perinteisen AKT-banaanien toimittajavaltion sopeutumista uusiin kauppajärjestelyihin. Perinteisiksi toimittajavaltioiksi katsotaan seuraavat viisi Afrikan ja seitsemän Karibian valtiota, jotka ovat siis erityisen tukikehyksen edunsaajia:

Belize, Dominica, Grenada, Jamaika, Kamerun, Kap Verde, Madagaskar, Norsunluurannikko, Saint Lucia, Saint Vincent ja Grenadiinit, Somalia ja Suriname.

Kehyksestä tarjotaan teknistä ja taloudellista tukea näiden maiden esittämille käytännön hankkeille, jotka perustuvat komission kanssa aiemmin sovittuihin ja sen hyväksymiin pitkän aikavälin strategioihin. Maakohtaiset tukimäärät lasketaan vuosittain ottamalla huomioon seuraavat kriteerit: erot kilpailukyvyssä kolmansiin toimittajavaltioihin verrattuna ja banaanintuotannon merkitys kyseisen AKT-maan taloudelle.

Vuosittaisia määrärahoja on supistettu vähitellen. Vuonna 1999 ne olivat 44,5 miljoonaa euroa ja vuonna 2006 30,7 miljoonaa euroa. Vuosina 1999–2003 jakoperusteet laadittiin siten, että eniten tukea saivat maat, jotka kärsivät merkittävistä kilpailukykyongelmista ja joiden BKT:stä banaanintuotanto muodosti suuren osuuden. Vuodesta 2004 maakohtaisia tukia on täytynyt supistaa enimmillään 15 prosenttia. Kilpailuetua saavuttaneiden maiden tukia on supistettu vähiten.

2. OIKEUSPERUSTA

Neuvosto hyväksyi 22. huhtikuuta 1999 asetuksen (EY) N:o 856/1999¹ erityisen tukikehyksen vahvistamisesta perinteisille AKT-banaanien toimittajavaltioille. Komissio puolestaan antoi 22. heinäkuuta 1999 asetuksen N:o 1609/1999² sen täytäntöönpanoa koskevista yksityiskohtaisista säännöistä.

Tukikehyksen tavoitteena on joko parantaa perinteisen AKT-banaanituotannon kilpailukykyä tai tukea talouden monipuolistamista tapauksissa, joissa tarvittavaa kilpailukykyä ei enää pystytä saavuttamaan. Tavoitteeseen pyritään rahoittamalla hankkeita, joiden tarkoituksena on

- lisätä tuottavuutta,
- parantaa laatua,
- sopeuttaa tuotanto ja markkinointi vastaamaan EU:n laatuvaatimuksia,
- perustaa tuottajajärjestöjä, joissa keskitytään kehittämään markkinointia ja ympäristöystävällisiä tuotantomenetelmiä, mukaan luettuina reilun kaupan banaanit,
- kehittää EU:n banaanialan yhteisen markkinajärjestelyn vaatimukset täyttäviä markkinointistrategioita,
- auttaa banaanintuottajia kehittämään ympäristöystävällisiä tuotantomenetelmiä reilun kaupan banaanit mukaan luettuina ja
- tukea talouden monipuolistamista, jos banaanialan kilpailukyky ei ole kestäväällä pohjalla.

Tukikehykseen osoitetut määrärahat olivat vuonna 2005 34,5 miljoonaa euroa ja vuonna 2006 30,7 miljoonaa euroa. Komissio teki 29. huhtikuuta 2005³ päätöksen vuonna 2005 käytettävissä olevista maakohtaisista määristä ja 31. maaliskuuta 2006⁴ vuonna 2006 käytettävissä olevista määristä. Maakohtaisten osuuksien laskentamenetelmä perustuu seuraaviin kriteereihin: erot kunkin AKT-maan ja kolmansien banaanitoimittajavaltioiden välisessä kilpailukyvyssä ja banaanialan merkitys kunkin edunsaajan taloudelle. Jäljempänä 7 jaksossa kuvailussa arvioinnissa tultiin siihen tulokseen, että CIF-hinnan käyttöön kilpailukyvyyn mittarina liittyy haittapuolia, sillä se ei välttämättä anna täysin oikeaa kuvaa AKT-maan ja suosituimmuuskohtelusta hyötyvän banaanitoimittajan (MFN-toimittajan) kilpailukyvyyn erosta.

¹ EYVL L 108, 27.4.1999, s. 2.

² EYVL L 190, 23.7.1999, s. 14.

³ Komission päätös C/2005/1303.

⁴ Komission päätös C/2006/1137.

Neuvoston asetuksen 9 artiklassa säädetään seuraavaa: "*komissio antaa tämän asetuksen toimivuudesta Euroopan parlamentille ja neuvostolle 31 päivään joulukuuta 2000 mennessä ja sen jälkeen joka toinen vuosi kertomuksen, johon liittyy tarvittaessa ehdotuksia*". Tässä kertomuksessa käsitellään vuosia 2005 ja 2006. Edellinen kertomus, joka käsitteli vuosia 2003 ja 2004, laadittiin 21. joulukuuta 2004⁵.

3. MARKKINATIEDOT

Vuonna 2005 EY:ssä kulutettiin 4 371 324 tonnia banaaneja. Tuonnin osuus oli 3 722 949 tonnia ja EY:n sisäisen tuotannon osuus 648 375 tonnia. EY onkin maailman toiseksi suurin tuontimarkkina Yhdysvaltojen jälkeen (3 824 409 tonnia). Lähes kaikki Yhdysvaltoihin vuonna 2005 tuodut banaanit olivat eteläamerikkalaisia (AKT-banaanien osuus oli vain 4 437 tonnia eli 0,12 % koko tuonnista).

Sitä vastoin EY:hyn toimitetaan banaaneja kolmesta eri lähteestä: Etelä-Amerikasta, AKT-maista ja EY:n omilta tuottajilta. Vuonna 2005 EY:hyn tuoduista banaaneista 79,5 prosenttia oli peräisin Etelä-Amerikasta ja loput 20,5 prosenttia AKT-maista. Vuonna 2005 EY:n pääasialliset toimittajamaat Etelä-Amerikassa vuonna 2005 olivat Ecuador (1 059 245 tonnia), Kolumbia (878 229 tonnia) ja Costa Rica (623 468 tonnia). Samana vuonna EY:n tärkeimmät AKT-toimittajat olivat: Kamerun (253 349 tonnia), Norsunluurannikko (183 397 tonnia) ja Dominikaaninen tasavalta (144 683 tonnia).

EY siirtyi uuteen tuontijärjestelmään 1. tammikuuta 2006. Vuoden 2006 alkupuoliskolla kaikkien banaanien (Etelä-Amerikka, AKT ja EY) hinnat olivat alhaisemmat kuin vuonna 2005, mutta hintataso vastasi vuotta 2004.

4. EY:N KAUPPAJÄRJESTELMÄ

Banaaneihin alettiin soveltaa EY:ssä uutta tuontijärjestelmää 1. tammikuuta 2006. AKT-banaaneihin sovelletaan nyt suosituimmuustullia, joka on 176 euroa tonnilta, ja tullitonta 775 000 tonnin kiintiötä. Tämä uusi järjestelmä vastaa EY:n sitoumuksia siirtyä aikaisemmasta kiintiöjärjestelmästäan pelkästään tulleihin perustuvaan järjestelmään vuodesta 2006 alkaen. Siinä otetaan lisäksi huomioon kaksi EY:n ehdottamasta tullin määrästä vuonna 2005 tehtyä välitysratkaisua. Ne perustuvat WTO:n erityiseen välitysmenettelyyn, josta on määrätty Cotonoun sopimukseen annettua poikkeuslupaa koskevassa liitteessä.

EY sitoutui seuraamaan tarkasti uuden järjestelmän vaikutusta eri maista peräisin olevaan tuontiin, jotta voidaan varmistaa, että uusi järjestelmä tarjoaa samanlaiset markkinoillepääsyn edellytykset kuin vanhakin.

⁵ KOM(2004) 823 lopullinen.

AKT-toimittajien osalta lopullinen banaanien kauppajärjestelmä kuuluu tulevaisuudessa taloudellisten kumppanuussopimusten soveltamisalaan. EY ja AKT-maat käyvät parhaillaan sopimusneuvotteluja, ja sopimusten on tarkoitus tulla voimaan 1. tammikuuta 2008.

5. RAHOITUSPÄÄTÖKSET

5.1. Vuoden 2005 määrärahat

EKR:n komitea hyväksyi kaikkien 12 AKT-edunsaajamaan laatimat rahoitusehdotukset marraskuussa 2005. Komissio teki ehdotusten perusteella rahoituspäätökset joulukuussa 2005 ja kaikki rahoitussopimukset allekirjoitettiin vuoden 2006 alkupuoliskolla. Rahoitussopimusten määrä oli yhteensä 34,5 miljoonaa euroa, mikä merkitsi 7,5 prosentin supistusta vuoden 2004 talousarvion toteutumaan verrattuna.

Sovituissa ohjelmissa 48 prosenttia varoista on suunnattu banaanialan viennin kilpailukyvyn parantamiseen kuudessa maassa. Noin 52 prosenttia varoista on suunnattu monipuolistamiseen kahdeksassa AKT-maassa. Liitteessä 1 kuvaillaan yksityiskohtaisesti varojen jakautumista ohjelman kahden päätavoitteen kesken.

5.2. Vuoden 2006 määrärahat

EKR:n komitea hyväksyi kaikkien 12 AKT-edunsaajamaan laatimat rahoitusehdotukset lokakuussa 2006. Komissio teki ehdotusten perusteella rahoituspäätökset joulukuussa 2006. Kaikki rahoitussopimukset on tarkoitus allekirjoittaa vuoden 2007 alkupuoliskolla. Rahoitussopimusten määrä on yhteensä 30,7 miljoonaa euroa, mikä merkitsee 11 prosentin supistusta vuoden 2005 talousarvioon verrattuna.

Sovituissa ohjelmissa 39 prosenttia varoista on suunnattu banaanialan viennin kilpailukyvyn parantamiseen viidessä AKT-maassa. Noin 61 prosenttia varoista on suunnattu monipuolistamiseen yhdeksässä AKT-edunsaajamaassa. Liitteessä 1 kuvaillaan yksityiskohtaisesti varojen jakautumista neuvoston asetuksen (EY) N:o 856/1999 mukaisten kahden päätavoitteen kesken. Kuviossa 1 havainnollistetaan varojen kohdentumista näihin tavoitteisiin eri vuosina, ja kuviossa 2 tätä eritellään maakohtaisesti.

6. TOTEUTTAMINEN

6.1. Ohjelmien yleinen hallinnointi

Uusien varainhoitosääntöjen käyttöönotto on vaikuttanut perusteellisesti kaikkien tästä budjettikohdasta rahoitettujen ohjelmien toteuttamiseen. Pääosa uusien soveltamissääntöjen edellyttämistä mukautuksista saatiin toteutettua vuosina 2005–2006. Mukautukset edellyttivät useimpien ennen vuotta 2003 sovittujen ohjelmien voimassaoloajan jatkamista 24 kuukaudella.

Varainhoitoasetuksen 164 artiklaan mukaisen ensimmäisen tarkastuksen tulokset johtivat siihen, että kymmenen maata valitsi ohjelmiansa osittain hajautetun hallinnon. Loput kaksi maata päättivät, että niiden ohjelmia hallinnoidaan keskitetysti. Näistä järjestelyistä päätettiin varainhoitovuosiksi 2003, 2004, 2005 hyväksytyjen ja vuodeksi 2006 ehdotettujen ohjelmien kohdalla, lukuun ottamatta Belizeä, joka siirtyy osittain hajautettuun hallintoihin. Keskitetyn hallinnon piiriin kuuluvissa ohjelmissa (Belize, Grenada, Suriname, Kamerun ja Somalia) komissio valmistelee kaikki sopimukset ja suorittaa kaikki maksut. Osittain hajautetun hallinnon piiriin kuuluvissa sopimuksissa (Jamaika, Dominica, Saint Lucia, Saint Vincent ja Grenadiinit, Kap Verde, Norsunluurannikko ja Madagaskar) rahoitussopimuksessa nimetty hankintaviranomainen vastaa osittain ohjelman toteuttamisesta työsuunnitelman mukaisesti. Komissio hyväksyy työsuunnitelmat ja tarkastaa ennalta yli 50 000 euron ja jälkikäteen alle 50 000 euron sopimusten tekemisessä sovellettavat menettelyt. Työsuunnitelmien avulla toimintakustannuksia ja pienimuotoisia sopimuksia koskevat maksut hajautetaan seuraaviin enimmäismääriin asti:

Rakennusurakat	Tavarahankinnat	Palveluhankinnat	Avustukset
< 300 000 €	< 150 000 €	< 200 000 €	≤ 100 000 €

Työsuunnitelmien ulkopuolisten sopimusten osalta komissio tarkastaa ennalta yli 50 000 euron ja jälkikäteen alle 50 000 euron sopimusten tekemisessä sovellettavat menettelyt ja suorittaa maksut.

Vuoden 2005 aikana vastuu kaikkien AKT-edunsaajamaiden ohjelmien hallinnon siirrettiin EY:n lähetystöille kyseisissä maissa. Uudistus saatiin valmiiksi elokuussa 2005 ja se on parantanut merkittävästi ohjelmien toteuttamista sekä ohjelmien määrän (allekirjoitettujen sopimusten määrän) että ohjelmien laadun osalta. Ohjelmien hallinnointivastuu on lähetystöillä Jamaikassa (Jamaika ja Belize), Barbadosessa (Dominica, Saint Lucia, Saint Vincent ja Grenadiinit sekä Grenada), Norsunluurannikolla, Kamerunissa, Keniassa (Somalia) ja Madagaskarissa sekä edustustot Surinamessa ja Kap Verdessä.

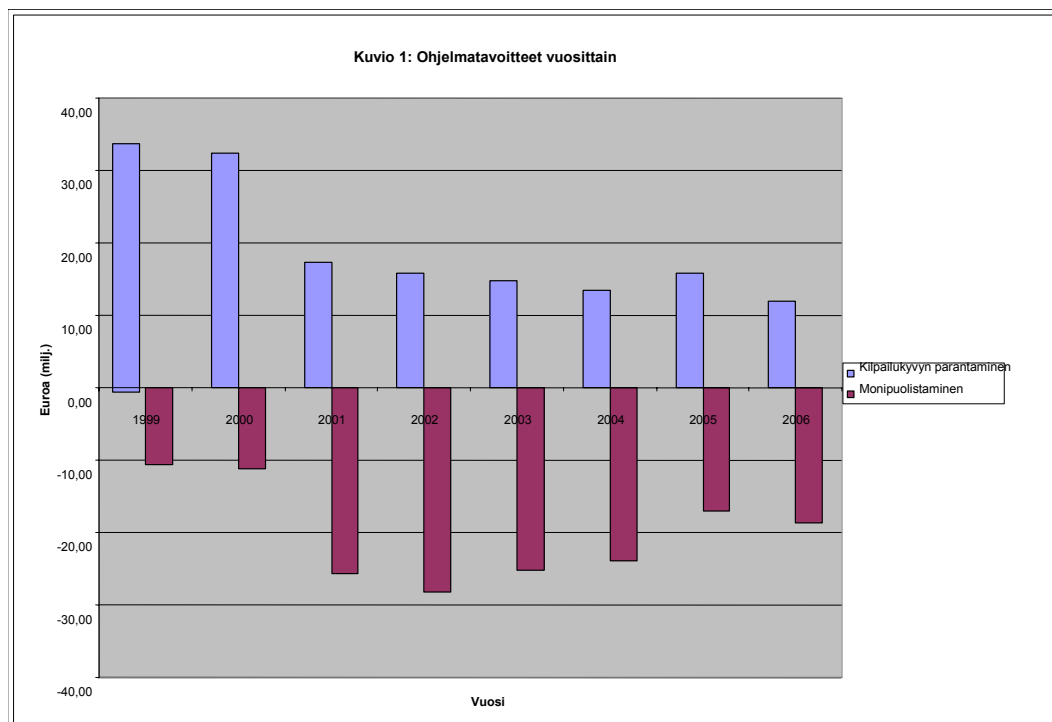
6.2. Kilpailukyvyn parantaminen

Banaaninviejien kilpailukyvyn parantamiseen tähtäviä ohjelmia on jatkettu niissä viidessä maassa, jotka tukivat tätä tavoitetta vuosina 2002–2004. Vuosina 2005–2006 näihin ohjelmiin kuuluvat seuraavat:

- Plantaasien uudistaminen Belizessä, Kamerunissa, Jamaikassa ja Surinamessa. Jamaikan plantaasit kärsivät tuntuvista vahingoista sekä vuoden 2004 että 2005 hirmumyrskyissä. Belizessä, Jamaikassa ja Surinamessa on otettu käyttöön uusia banaanilajikkeita, jotka ovat vastustuskykyisempiä kasvitauteja vastaan (kuten musta sigatoka -sienitauti).

- Investoinnit EUREPGAP- ja/tai ISO 14001 -laatusertifikaattien saamiseksi tai säilyttämiseksi Belizessä, Kamerunissa, Norsunluurannikolla, Jamaikassa ja Surinamessa. Suurimmat eurooppalaiset vähittäiskauppiat edellyttävät näiden laatustandardien noudattamista.
- Banaanien käsittely, pakkaaminen ja sadon varastointi Kamerunissa, Norsunluurannikolla ja Surinamessa.
- Plantaasien sosiaaliset infrastruktuurit ja sosiaalialan mikrohankkeet plantaasityöntekijöiden hyväksi Kamerunissa ja Norsunluurannikolla.
- Pääasiassa maaseudun kehittämiseen ja instituutioiden lujittamiseen keskitetty tekninen apu Belizelle, Kamerunille ja Jamaikalle.

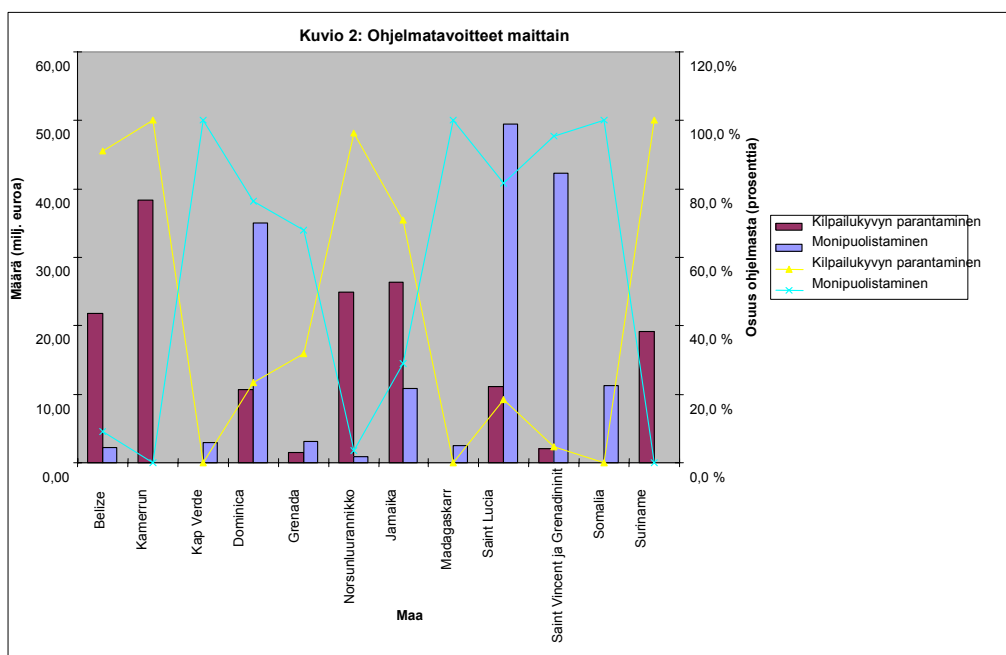
Saint Lucia halusi käyttää 30 prosenttia vuoden 2005 erityisen tukikehyksen mukaisesta rahoituksestaan koulutukseen ja tekniseen apuun jäljellä olevan banaanivientisektorin tukemiseksi. Vaikka ohjelmat banaaniviennin kilpailukyyn tukemiseksi kattoivat lähes 50 prosenttia vuonna 2005 käytettävissä olleista määrärahoista, osuus supistui 39 prosenttiin vuonna 2006. Tämä vastaa vuonna 2000 alkaneen kauden osuuksia (ks. liite 1). Kaikki viisi tätä tavoitetta tukevaa maata on pystynyt säilyttämään tai kasvattamaan EY:hyn vietyjen banaanien määrää kaudella 2003–2006.

6.3. Monipuolistaminen

Monipuolistamistavoitteen valitsi vuonna 2005 ja 2006 seitsemän maata (Kap Verde, Dominica, Grenada, Madagaskar, Somalia, Saint Lucia sekä Saint Vincent ja Grenadiinit). Nämä maat ovat joko lopettaneet banaanien viennin tai vienti on vähentynyt tuntuvasti vuosina 1990–2000. Mikään näistä maista ei ole pystynyt vahvistamaan markkina-asemaansa kaudella 2003–2006. Suunnitellut toimet kattavat monia toimialoja ja investointityyppejä. Kaikkien tavoitteena on kuitenkin tarjota vaihtoehtoisia tulonlähteitä (entisille) banaaninviljelijöille ja plantaasityöntekijöille. Ohjelmat ovat yleensä pitkäkestoisempia – tavallisesti neljästä viiteen vuotta – sillä niiden täyden vaikutuksen saavuttaminen kestää kauemmin. Vuosina 2005–2006 näihin ohjelmiin kuuluvat seuraavat:

- Ammattikoulutus, myös lukutaidon opetus aikuisille, entisten banaaninviljelijöiden/plantaasityöntekijöiden työllistämiseksi palvelualueille Itä-Karibian maissa.
- Maatalouden monipuolistaminen edistämällä puutarhaviljelyä, jonka tuotteet on suunnattu paikallisille markkinoille Madagaskarissa, matkailualan tarpeisiin ja Itä-Karibian paikallisille markkinoille. Jamaikassa entisiä banaaninviejiä autetaan monipuolistamaan tuotantoaan paikallisille markkinoille suunnattujen banaanien ja jauhobanaanien viljelyyn (Jamaikassa kulutetaan vuosittain noin 100 000 tonnia tuoreita ja jalostettuja banaaneja sekä jauhobanaaneja). Tuki maatalouden monipuolistamiseen sisältää maatalousministeriön tarjoamien maatalouden neuvontapalvelujen tehostamisen.
- Matkailualan ja/tai yleensä yksityissektorin kehittäminen Itä-Karibian alueella.
- Maaseudun kehittäminen perinteisillä banaaninviljelyalueilla Belizessä, Kap Verdessä, Jamaikassa ja Somaliassa (myös investoinnit pienimuotoisiin kastelujärjestelmiin).
- Tekninen apu ja institutionaalinen tuki kaikissa seitsemässä maassa.

6.4. Maksusitoumukset ja maksut

Ohjelmien toteuttamisessa on viivästytty yleisesti. Vain 48 prosenttia kohdennetuista varoista on sidottu rakennusurakoihin, tavara- ja palveluhankintoihin tai avustussopimukseen, ja vain 35 prosenttia maksuista on suoritettu. Vuosina 1999–2005 hyväksytyjen ohjelmien osalta tekemättä olevien sopimusten (RAC) osuus on noin 150 miljoonaa euroa ja maksamatta olevien maksusitoumusten (RAL) osuus on noin 186 miljoonaa euroa.

MÄÄRÄRAHAT YHTEENSÄ KARIBIA + AFRIKKA 1999 - 2005	EUR 286 865 000,00
MAKSUSITOUMUKSET KARIBIA + AFRIKKA 1999 - 2005	EUR 136 497 654,09
MAKSUT KARIBIA + AFRIKKA 1999 - 2005	EUR 100 798 874,22
RAC KARIBIA + AFRIKKA 1999 - 2005	EUR 150 367 345,91
RAL KARIBIA + AFRIKKA 1999 - 2005	EUR 186 066 125,78

Taulukko 2 kuvaa rahoitustilanteen kehitystä vuosittain.

Taulukko 2: Rahoitustilanne vuosittain							
Kaikki maat	Vuosi	Määrärahat (€)	Sitoumukset (€)	Maksut (€)	RAC (€)	RAC %	RAL (€)
	1999	44 500 000,00	41 674 389,15	38 775 116,57	2 825 610,85	6 %	5 724 883,43
	2000	44 475 000,00	29 092 520,01	26 724 232,22	15 382 479,99	35 %	17 750 767,78
	2001	43 000 000,00	27 538 027,55	18 358 707,14	15 461 972,45	36 %	24 641 292,86
	2002	44 500 000,00	20 691 397,47	9 962 299,53	23 808 602,53	54 %	34 537 700,47
	2003	39 500 000,00	11 165 678,00	5 328 709,06	28 334 322,00	72 %	34 171 290,94
	2004	37 290 000,00	5 463 873,41	2 508 005,01	31 826 126,59	85 %	34 781 994,99
	2005	34 500 000,00	2 107 500,00	177 000,00	32 392 500,00	94 %	34 323 000,00
	2006	30 690 000,00	0,00	0,00	30 690 000,00	100 %	30 690 000,00
Yhteensä, pl. 2006		287 765 000,00	137 733 385,59	101 834 069,53	150 031 614,41	52 %	185 930 930,47
Maakohtaiset määrärahat ja selvitykset							

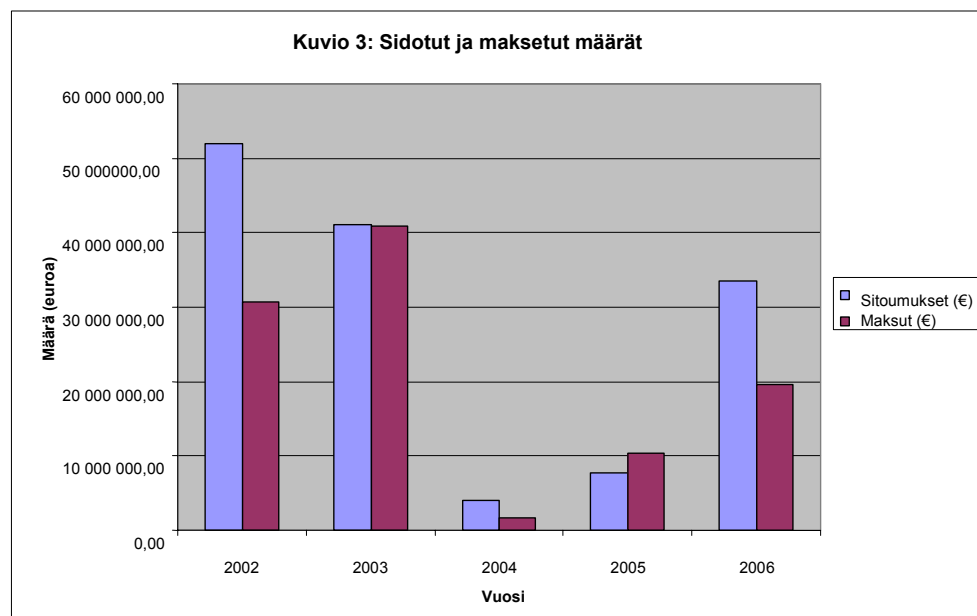
Vuoden 2006 määrärahat sisältyvät taulukkoon 2, mutta rahoitussopimuksia ei ole vielä allekirjoitettu, joten niitä ei ole otettu huomioon yhteenlasketuissa määrissä. Varsinkin vuonna 2003 annetun varainhoitoasetuksen käyttöönoton jälkeen sovittujen ohjelmien toteuttaminen on viivästynyt.

Taulukko 3: Rahoitustilanne maittain						
	Määrärahat (€)	Sitoumukset (€)	Maksut (€)	RAC (€)	RAC %	RAL (€)
Belize	21 770 000,00	11 801 831,80	8 731 223,40	9 968 168,20	46 %	13 038 776,60
Jamaika	33 640 000,00	19 784 450,02	16 540 148,01	13 855 549,98	41 %	17 099 851,99
Dominica	41 810 000,00	18 319 854,00	9 920 793,04	23 490 146,00	56 %	31 889 206,96
Saint Lucia	56 805 000,00	23 443 666,49	20 338 125,37	33 361 333,51	59 %	36 466 874,63
Saint Vincent	40 510 000,00	11 308 278,00	7 134 508,99	29 201 722,00	72 %	33 375 491,01
Grenada	4 000 000,00	2 349 639,83	1 777 643,45	1 650 360,17	41 %	2 222 356,55
Suriname	17 470 000,00	10 577 607,23	7 464 445,75	6 892 392,77	39 %	10 005 554,25
KARIBIA yht.	216 005 000,00	97 585 327,37	71 906 888,01	118 419 672,63	55 %	144 098 111,99

Kamerun	35 200 000,00	18 503 298,46	16 401 755,40	16 696 701,54	47 %	18 798 244,60
Norsunluurannikko	21 730 000,00	10 001 282,00	8 309 891,55	11 728 718,00	54 %	13 420 108,45
Somalia	9 830 000,00	9 293 966,26	3 672 573,26	536 033,74	5 %	6 157 426,74
Kap Verde	2 100 000,00	613 780,00	107 766,00	1 486 220,00	71 %	1 992 234,00
Madagaskar	2 000 000,00	500 000,00	400 000,00	1 500 000,00	75 %	1 600 000,00
AFRIKKA yht.	70 860 000,00	38 912 326,72	28 891 986,21	31 947 673,28	45 %	41 968 013,79
YHTEENSÄ	286 865 000,00	136 497 654,09	100 798 874,22	150 367 345,91	52,4 %	186 066 125,78

Taulukosta 3 käy ilmi, että rahoitustilanne vaihtelee huomattavasti maittain. Somaliassa lähes kaikki varat on sidottu sopimuksiin, mutta Madagaskarissa ja Kap Verdessä vain ¼ varoista. Kaikki Itä-Karibian maiden vahvistetut ohjelmat on suunnattu monipuolistamisen tukemiseen, ja niiden toteuttaminen on viivästynyt eniten. Ohjelmien muutokset on nyt kuitenkin saatu lähes valmiiksi ja toteuttamisvastuu on siirretty lähetystöille, joten ohjelmien toteuttaminen on voinut jatkaa. Kuten kuvio 3 osoittaa, vuonna 2006 sopimuksiin sidotut määrät ja lokakuun loppuun mennessä maksetut määrät ovat huomattavasti edellisvuosia suuremmat. Komissio uskoo, että osa viivästyksistä saadaan kompensoitua seuraavien kahden vuoden aikana.

Jaksossa 7 esitettävässä erityisen tukikehyksen vaikutustenarvioinnissa vertaillaan monipuolistamistoimien ja kilpailukykytoimien toteutustahtia. Kilpailukykytoimissa on vertailun mukaan edistytty paremmin. Ohjelmien tähänastisen toteuttamisen analysointi osoittaa, että banaanialalta edellytettävät pitkän aikavälin toimet on vaikea sovittaa neuvoston päätöksen mukaiseen vaatimukseen tehdä päätökset tukiohjelmista vuosittain. Lisäksi tarve muuttaa ohjelmia koskevia sääntöjä uuden varainhoitoasetuksen myötä on tilapäisesti rajoittanut toimintaa ja näin myös ohjelmien vaikutuksia. Useimmat todetut toimintaa koskevat ongelmat saatiin kuitenkin ratkaistua vuonna 2005. Tämä vauhditti ohjelmien toteuttamista huomattavasti vuonna 2006.

7. ERITYISEN RAHOITUSKEHYKSEN VAIKUTUKSEN ARVIOINTI

7.1. Yleistä

Järjestelmän ulkoinen arviointi toteutettiin vuoden 2005 lopulla ja vuoden 2006 alussa⁶. Tukitoimenpiteitä voitiin tarkastella yhdeksässä AKT-maassa (Belize, Kamerun, Norsunluurannikko, Dominica, Grenada, Jamaika, Saint Lucia, Saint Vincent ja Grenadiinit sekä Suriname), sillä näissä maissa ohjelmatoiminta tehostui tuntuvasti kaudella 2003–2005. Arviointia tehtäessä muissa kolmessa edunsaajamaassa (Kap Verde, Madagaskar ja Somalia) ei ollut vielä aloitettu erityisen tukikehyksen mukaisia investointeja.

7.2. Erityisen tukikehyksen mukaisten maastrategioiden merkitys

Keskipitkän ja pitkän aikavälin (banaanialan strategia-asiakirjojen mukaiset) strategiat, joista on sovittu kunkin AKT-edunsaajaan kanssa ja jotka muodostavat perustan vuosittain maan hallituksen kanssa sovituille ohjelmille, ovat osoittautuneet merkittäviksi. Banaanialan kilpailukyyn tukemisen valinneet maat ovat voineet säilyttää EY:hyn viemiensä banaanien määrän ennallaan tai lisätä vientiä, myös vuoden 2006 ensimmäisinä kuukausina. Monipuolistamisen valinneiden maiden banaanivienti (Windwardsaaret veivät yhteensä noin 191 000 tonnia vuonna 1996 ja vain 79 000 tonnia vuonna 2004) ja markkinaosuus EY:ssä on supistunut edelleen kaudella 1996–2004. Jamaika on poikkeustapaus, sillä se tukee molempia tavoitteita.

Strategiat todettiin myös yhdenmukaisiksi AKT-maiden kehitysstrategioiden ja niiden tukistrategioiden kanssa, joista on sovittu komission kanssa maakohtaisissa strategioissa.

Kokonaisuudessaan kauden 2003–2006 strategiat (lähtökohta rahoitussopimuksille, joiden nojalla investoinnit tehdään) kuvastavat yhdenmukaisemmin kansallisia ja kansainvälisiä muutoksia sekä EY:n banaanimarkkinoiden tulevaisuudennäkymiä. Tämä pitää paikkansa varsinkin niissä maissa, jotka pyrkivät parantamaan kansallisen banaanialansa kilpailukykyä, eli Kamerunin, Norsunluurannikon, Belizen ja Surinamen kohdalla.

7.3. Erityisen tukikehyksen vaikutukset banaanialaan

Niissä maissa, joissa banaaniala oli kasvanut tai tuotantomäärä vakiintunut ennen erityisen tukikehyksen mukaisia investointeja, erityinen tukikehys on lisännyt tuottavuutta ja tehokkuutta sekä supistanut kustannuksia. Tämä pitää paikkansa sekä Kamerunin että Norsunluurannikon osalta. Näissä maissa banaaniala on yhä keskittyneempi ja perustuu keskisuurten ja suurten (monikansallisten tai kansallisten) tuotantoyhtiöiden ja/tai kauppayhtiöiden toimintaan. Erityisellä rahoituskehysellä on ollut tuntuva vaikutus tuotantoon ja toiminnan järjestämiseen alalla, joka oli jo ennestään hyvin järjestetty. Kamerunin luvut osoittavat, että keskimääräinen tuottoaste kasvoi

⁶ CRIS-sopimusnro 2005/102-529.

13,9 prosenttia, kun verrattiin kautta 1994–1998 kauteen 2002–2004. Vuosina 1998–2003 vienti lisääntyi 20 prosenttia. Palkattujen työntekijöiden määrä 1000:ta tonnia kohden supistui. Vuonna 1998 tarvittiin 50,78 työntekijää ja vuonna 2003 vain 40,77. Eräässä yrityksessä pakatun tuotteen kustannukset supistuivat 12,8 prosenttia vuosien 2000 ja 2005 välisenä aikana. Norsunluurannikolla oli saavutettu merkittävää edistystä jo kaudella 1991–1999, jolloin vienti kasvoi niin, että vuonna 1991 12 000 hehtaarin viljelyalueella tuotettiin 118 400 tonnia ja vuonna 1999 5 493 hehtaarin alueella tuotettiin 217 500 tonnia. Lisää edistystä tapahtui kaudella 1999–2004, ja vuonna 2004 vientiin tuotettiin 5 120 hehtaarin alueella 229 000 tonnia. Näin ollen tuottoaste oli 9,9 tonnia hehtaarilta vuonna 1991, 39,6 tonnia hehtaarilta vuonna 1999 ja 41,7 tonnia hehtaarilta vuonna 2004.

Erityisen tukikehyksen mukaisten strategioiden sopeuttaminen alan kontekstiin ja rakenteellisiin ominaisuuksiin on tuottanut hyviä tuloksia sekä Belizessä että Surinamessa, joissa erityisellä tukikehyksellä on ollut ratkaiseva rooli alan elvyttämisessä. Vaikka hirmumyrsky Iris tuhosi kaikki plantaasit Belizessä vuonna 2001, tuotanto on kuitenkin kasvanut. Vuonna 2001 tuotettiin 472 laatikkoa eekkeriltä ja vuonna 2004 tuotettiin 760 laatikkoa. Surinamessa kaudella 2002–2003 aiheutuneen kriisin ja tuotantoyksikön sulkemisen jälkeen tuotanto supistui: se oli vuonna 2001 15,7 tonnia hehtaarilta ja vuonna 2004 14,5 tonnia hehtaarilta. Tuotanto on kuitenkin elpynyt vuonna 2005 vahvasti, ja se oli 34,8 tonnia hehtaarilta.

Lisäksi parantuneella kilpailukyvyllä (vientitrendi ja asema EY:n markkinoilla), joka on saavutettu osittain erityisen tukikehyksen mukaisilla investoinneilla tuottavuuden lisäämiseen (tuotannon ja työn tuottavuuden kasvu sekä supistuneet tuotantokustannukset), on ollut myönteisiä vaikutuksia banaanianalalla työllisyystilanteeseen erityisesti Kamerunissa, Surinamessa ja Belizessä.

Jamaikassa erityistä tukikehystä on käytetty banaaninviennessä edelleen toimivien yritysten kilpailukyvyn tukemiseen. Tukea on myönnetty osana huolellisesti suunniteltua teknisen avun strategiaa, jossa keskitytään tuotteen kaupalliseen laatuun. Sen ensimmäiset vaikutukset voidaan havaita kilpailukykyindikaattorien kehityksessä. Erityisellä tukikehyksellä on myös edistetty varsin onnistuneesti toimintaa (jota on rahoitettu sekä kilpailukykyettä monipuolistamistavoitteen perusteella), jonka tarkoituksena on tukea tuottajia niiden siirtyessä paikallisille markkinoille ja jauhobanaanin viljelyyn.

Windwardsaarilla ohjelmat suunnattiin aluksi osittain banaanianalalla kilpailukyvyn parantamiseen, mutta sittemmin on vähitellen siirrytty selkeämmin monipuolistamiseen suunnattuihin hankkeisiin. Vaikka Windwardsaarten banaanianalalla ongelmat ja kilpailun kiristyminen EY:n markkinoilla todennäköisesti aliarvioitiin alkuperäistä strategiaa suunniteltaessa, tämä muutos on johtunut siitä, että saarilla on vähitellen tiedostettu tarve vaihtaa taloudellisen kehityksen veturia. Vaikka Windwardsaarten banaanianalalla toiminta onkin supistunut yleisesti 1990-luvulta alkaen, banaaneja viedään edelleen tietyille EY:n markkinoille. Avaintekijänä Windwardsaarten banaanianalalla suhteellisen onnistuneessa strategiassa on ollut suuntautuminen reilun kaupan markkinoihin. Vaikka erityisestä rahoituskehystä on tuettu yleisesti banaania, toistaiseksi

yhtään hanketta ei ole esitetty reilun kaupan markkinoille tähtäävän tuotannon suoraan tukemiseen.

Erityisen rahoituskehyksen ja kaupallisen laadun välinen yhteys on syytä mainita. Tarkastelukaudella Jamaikassa, Belizessä ja Kamerunissa käytettiin erityisen rahoituskehyksen varoja kaupalliseen strategiaan, jonka tarkoituksena oli saada EUREPGAP- (ympäristönsuojelullisiin ja sosiaalisiin kriteereihin perustuva eurooppalaisten vähittäiskauppioiden standardi) ja ympäristönhoitoa koskeva ISO 14001 -sertifiointi. Sertifioitu laatu on yhä merkittävämpi vaatimus vähittäiskaupassa, erityisesti EY:n markkinoilla. Nämä erityisestä rahoituskehystä rahoitetut investoinnit, joilla on pyritty sertifioinnin saamiseen, ovat vaikuttaneet myönteisesti sekä ympäristönäkökohtiin että sosiaalis-taloudellisiin työskentelyolosuhteisiin plantaaseilla. Ne ovat myös vahvistaneet alan asemaa markkinointiketjussa.

7.4. Vaikutukset talouden monipuolistamiseen ja sosiaalisiin olosuhteisiin

Vaikka vielä onkin liian varhaista tehdä kokonaisarviota, kaudella 1999–2004 rahoitetuista monipuolistamistoimista tehtyjen vaikutusten arviointien tulokset ovat olleet vaihtelevia. Kokonaisuudessaan voidaan kuitenkin todeta, että erityisen rahoituskehyksen mukaisilla monipuolistamistoimilla näyttää olleen sosiaalisia vaikutuksia, sillä rahoitetuilla sosiaalisilla hankkeilla ja infrastruktuureilla on pyritty parantamaan banaanian alan taantumisesta kärsivän väestön elinolosuhteita.

8. PÄÄTELMÄT JA SUOSITUKSET

Erityisen rahoituskehyksen toteutuksen edistymistä koskevassa analyysissään komissio myöntää, että toteutuksessa on ollut ongelmia. Useimmat varainhoitoasetuksesta johtuvat toimintaongelmat saatiin kuitenkin ratkaistua vuonna 2005, mikä on vauhdittanut tuntuvasti ohjelmien toteutusta vuonna 2006. Komissio jatkaa panostustaan ohjelmien toteutuksen vauhdittamiseen ja varmistaa samalla toimenpiteiden laadukkuuden.

Koska järjestelmä on monimutkainen ja useimmilla edunsaajilla on ongelmia, komissio suosittelee, että sekä paikallistason toteutuksesta vastaaville teknisille viranomaisille että lopullisille edunsaajille tarkoitettua apua lisätään. Tällaisen teknisen tuen on keskityttävä hallinnon ja menettelyiden ongelmiin, ja se edellyttää luonnollisesti suurta asiantuntemusta.

Kun tarkastellaan määrärahojen kohdentumista eri edunsaajamaihin, arvioinnissa korostuvat ongelmat, jotka liittyvät CIF-hintojen käyttämiseen kilpailukykyerojen mittaamisessa. Erityisen rahoituskehyksen voimassaolo päättyy kuitenkin joka tapauksessa vuoden 2008 lopussa, ja on hyvän hallintotavan mukaista, että tähän ei nyt ehdoteta muutosta.

Kun tarkastellaan erityisen rahoituskehyksen vaikutuksia sosiaalis-taloudelliseen tilanteeseen banaanialalla ja kyseisissä maissa, arviointi osoittaa, että on vielä liian varhaista mitata erityisen rahoituskehyksen vaikutuksia asianomaisten maiden talouden monipuolistamiseen. Banaanialalle suunnattujen ohjelmien vaikutukset olivat yleisesti tyydyttäviä silloin, kun sektorin kilpailukykyedellytykset olivat kohtuullisen suotuisat. Erityisessä rahoituskehysessä voitaisiin kuitenkin ottaa oppia myös muista suhteellisen onnistuneista kokemuksista – kuten Windwardsaarten siirtymisestä reilun kaupan banaanien markkinoille – jotka ovat tarjonneet pienyrityksille mahdollisuuden kilpailuun globaaleilla markkinoilla.

Maa	Tuottavuuden parantaminen (I)																
	1999		2000		2001		2002		2003		2004		2005		2006		Yht.
	Määrä	Tyyppi	Määrä	Tyyppi	Määrä	Tyyppi	Määrä	Tyyppi	Määrä	Tyyppi	Määrä	Tyyppi	Määrä	Tyyppi	Määrä	Tyyppi	
Belize	3,10	(1)	3,10	(2/6)	3,00	(1)	2,70	(2/3)	3,20	(2/11/14)	2,93	(2/11/14)	2,49	(4/7/14)	1,22	(2,3,14)	21,74
Kamerun	6,20	(1/2/5/11)	5,70	(1/2/5/11)	5,60	(1/2/5/11)	5,10	(1/2/5/11)	4,50	(1/2/3/5/6/11)	4,38	(1/2/3/5/6/11)	3,72	1/2/5/6/9)	3,21	(1,2,3,5,6,11,14,20)	38,41
Kap Verde															0		0,00
Dominica	5,49	(1/14)	5,23	(1/14)	0,00	(-)	0,00	(-)	0,00	(-)	0	(-)	0	(-)	0	(-)	10,72
Grenada	0,94	(1/5/8/14)	0,50	(1/14)	0,00	(-)	0,00	(-)	0,00	(-)	0	(-)	0	(-)	0	(-)	1,44
Norsunluurannikko	4,32	(1/2/5/14)	4,05	(1/2/5/9/14)	2,60	(1/2/5/9/14)	2,60	(6/7/14)	2,10	(1/2/5/9/14)	1,38	(5/9/12/14)	3,75	(6/9)	4,12	(5,11)	24,92
Jamaika	5,30	(3/5/6/12)	5,30	(1/2/3/4/5/6/8)	3,47	(10)	2,90	(1/2)	2,75	(1/12/14)	2,42	(1/12/14)	2,45	(12/14)	1,75	(2,12,14)	26,34
Madagaskar	0,00		0,00		0,00		0,00		0,00		0		0		0		0,00
Saint Lucia	4,69	(1/14)	4,96	(1/14)	0,00	(-)	0,00	(-)	0,00	(-)	0	(-)	1,45	(12/14)	0	(-)	11,10
Saint Vincent ja Grenadiinit	1,26	(5/14)	0,80	(5/14)	0,00	(-)	0,00	(-)	0,00	(-)	0	(-)	0	(-)	0	(-)	2,06
Somalia															0		0,00
Suriname	3,10	(1/14)	2,70	(1)	2,70	(1)	2,50	(1)	2,20	(1/5)	2,31	(1/12/14)	1,96	(1)	1,67	(2,3,22)	19,14
YHTEENSÄ	34,40		32,34		17,37		15,80		14,75		13,42		15,82		11,97		155,87

Monipuolistaminen (II)

Monipuolistaminen (II)																	YHT. I ja II	
Maa	1999		2000		2001		2002		2003		2004		2005		2006		Yht.	
	Määrä	Tyyppi	Määrä	Tyyppi	Määrä	Tyyppi	Määrä	Tyyppi	Määrä	Tyyppi	Määrä	Tyyppi	Määrä	Tyyppi	Määrä	Tyyppi		
Belize					0,45	(9/10)	0,80	(7)							0,89	(9,12,13)	2,14	23,88
Kamerun															0,00		0,00	38,41
Kap Verde	0,50	(7)					0,50	(7)	0,50	(7/14)	0,50	(7/14)	0,5	(7/12)	0,5	(7,12)	3,00	3,00
Dominica	1,01	(7/10)	1,27	(7/10)	6,70	(7/10/11)	6,40	(10/14)	5,90	(17/18)	5,30	(15/19)	4,51	(16)	3,83	(13/14/17)	34,92	45,64
Grenada	0,06	(14)	0,00	(-)	0,50	(10)	0,50	(10)	0,50	(12/13/14)	0,50	(15)	0,5	(15/16)	0,5	(13/14)	3,06	4,50
Norsunluu- rannikko	0,38	(7/14)	0,30	(7/14)	0,25	(7/14)									0,00		0,93	25,85
Jamaika					1,53	(14)	1,80	(7)	1,65	(7/14)	2,42	(7/14)	1,65	(12/14)	1,75	(7,12,14)	10,80	37,14
Madagaskar	0,00		0,00		0,00		0,50	(7)	0,50	(7)	0,50	(7)	0,5	(7/12)	0,5	(7)	2,50	2,50
Saint Lucia	3,81	(7/11)	3,92	(7/11)	9,20	(7/9/10/11/13/14)	8,80	(7/9/10/11/13/14)	8,00	(20)	7,26	(7/11/12/14)	3,06	(7/11/15/20)	5,41	(7/11/13/14/21)	49,46	60,56
Saint Vincent ja Grenadiinit	4,84	(8/14)	5,65	(8/14)	6,40	(8)	6,10	(11/14)	5,60	(11/14)	5,33	(15)	4,53	(16)	3,85	(14/17)	42,30	44,36
Somalia					0,60	(14)	2,80	(1/7)	2,60	(1/7/14)	2,07	(1/7)	1,76	(7/13)	1,5	1/7	11,33	11,33
Suriname																	0,00	19,14
YHTEENSÄ	10,60		11,14		25,63		28,20		25,25		23,88		17,01		18,73		160,44	316,31
Monipuolistaminen %	24 %		26 %		60 %		64 %		63 %		64 %		52 %		61 %		51 %	
	45,00		43,48		43,00		44,00		40,00		37,30		32,83		30,70		316,31	

Selitykset tuottavuuden parantamista ja monipuolistamista koskeviin taulukoihin:

- 1 KASTELU JA OJITUS
- 2 PLANTAASIEN UUDISTAMINEN
- 3 KASVINSUOJELU
- 4 LANNOITUS
- 5 PAKKAUS
- 6 KYLMÄVARASTOINTI
- 7 MAATALOUS JA MAASEUDUN KEHITTÄMINEN
- 8 TIENRAKENNUS
- 9 SOSIAALINEN INFRASTRUKTUURI
- 10 MIKROLUOTOT
- 11 SOSIAALISET HANKKEET
- 12 KOULUTUS
- 13 INSTITUTIONAALINEN TUKI
- 14 TEKNINEN APU
- 15 YKSITYISSEKTORI
- 16 TIETO- JA VIESTINTÄTEKNIikka
- 17 MATKAILU
- 18 VESIHUOLTO
- 19 INFRASTRUKTUURIT
- 20 YMPÄRISTÖ
- 21 ENERGIA
- 22 KÖYSIRADAT